

POČÁTKY

1. PŮVOD A PŘEDKOVÉ

—

Kdyby se byl tehdy v Kafarnaum nebo v Jeruzalémě někdo Pána zeptal: Kdo jsi? Kdo jsou tvoji rodiče? Z kterého rodu pocházíš? – byl by mohl odpovědět tak jako v osmé kapitole Janova evangelia: „Dříve než se Abraham narodil, já jsem.“ (J 8,58)* Ale byl by mohl odpovědět i podle druhé kapitoly evangelia Lukášova, kde se říká, že Mesiáš pochází „z domu a rodu Davidova“ (L 2,4). Jak začínají evangelní zprávy o životě onoho Ježíše z Nazareta, který je Kristus, Pomazaný?

Jan hledá Ježíšův původ v tajemství Božího života. Jeho evangelium začíná takto: „Na počátku bylo Slovo, to Slovo bylo u Boha, to Slovo bylo Bůh. Všechno povstalo skrze ně a bez něho nepovstalo nic [z toho], co jest... Na světě byl, svět skrze něj povstal, ale svět ho nepoznal... A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi. Spatřili jsme jeho slávu, slávu, jakou má od Otce jednorozený Syn, plný milosti a pravdy.“ (J 1,1-14) Ježíšův původ je v Bohu. Boží život je nekonečný, ale Bůh žije a existuje jinak než člověk. Zjevení nám říká, že neexistuje pouze jeden Bůh, takový, jaký se nachází v pokřesťanském židovství, v islámu a všude v novověkém vědomí. Bůh Zjevení existuje v tajemství, jež církev vyjadřuje učením o trojici osob v jedinství života. Tam hledá Jan kořen Ježíšovy existence: v druhé z nejsvětějších osob, ve „Slově“, v Logu, v němž Bůh, Mluvící, vyjevuje plnost své bytosti. Mluvící a Vyslovovaný se však vzájemně

* Citáty z Písma svatého jsou většinou převzaty z *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih)*. Český ekumenický překlad. Praha, Česká biblická společnost 2008. Někdy jsou však vzhledem ke kontextu přeloženy z německého originálu této Guardiniho knihy. Poznámka překladatelů.

spojují a jsou jedno v lásce svatého Ducha. Druhá z Božích tváří, pojmenovaná zde „Slovo“, se nazývá také „Syn“, neboť ten, který je vyslovuje, se nazývá Otec. A svatý Duch je v Ježíšově řeči na rozloučenou označován krásným přívískem „Utěšitel“ a „Přímluvec“, neboť působí, že Ježíšovi bratři a sestry „nezůstávají“ po Pánově návratu domů „osiřelí“. Vykupitel k nám přišel od tohoto nebeského Otce, v síle tohoto svatého Ducha.

Boží Syn se stal člověkem. Nesestoupil pouze k jednomu člověku, aby v něm přebýval, nýbrž sám se stal člověkem. Skutečně se jím „stal“, a aby nevznikla sebemenší pochybnost – aby se například nemohlo říkat, že se zhrozil nízkosti těla a spojil se jen s niterností nějaké svaté duše nebo s výšinami nějakého vybraného ducha –, Jan velmi důrazně říká: „A Slovo se stalo tělem.“

Dějiny a osud se neuskutečňují v pouhém duchu, ale teprve v těle; touto pravdou se budeme ještě obšírněji zabývat. Ve Vykupiteli však přišel Bůh, aby měl dějiny a osud. Vtělením vstoupil mezi nás a založil nové dějiny. Veškeré minulé dění určil k tomu, aby se nacházelo „před narozením našeho Pána Ježíše Krista“, aby je očekávalo a připravovalo. Veškeré následující dění určil k tomu, aby se rozhodovalo podle vztahu k Ježíšovu vtělení: buď je přijme, nebo je odmítne. „Přebývalo mezi námi“ – přesněji přeloženo: „Mělo svůj stan mezi námi.“ Ale „stanem“ Logu bylo jeho tělo, svatý stan Boží mezi lidmi, svatostánek mezi námi, chrám, o němž Ježíš farizeům řekl, že bude „zbořen a ve třech dnech znovu postaven“ (J 2,19).

Mezi oním věčným počátkem a tělesným bytím v čase je tajemství vtělení. Jan ohlašuje tuto skutečnost přísně, s metafyzickou silou. Tatam je přitažlivá pestrost postav, totam je kolotající dění, jež tak obohacuje a osvěžuje vyprávění Lukášovo. U Jana se všechno soustřeďuje na to nejprostší, nejzazší a mocné: Logos, tělo, vstup do světa, věčný původ, hmatatelná pozemská skutečnost, tajemství jednoty.

Jinak se počátek Kristovy existence jeví v evangeliu Matoušově, Markově a Lukášově.

Marek o vtělení vůbec nemluví. V prvních osmi verších je řeč o předchůdci a pak hned následují tato slova: „V těch dnech přišel Ježíš z Nazareta v Galileji a byl v Jordánu od Jana pokřtěn.“ (Mk 1,9) Matouš a Lukáš uvádějí Ježíšův rodokmen: cestu jeho rodu dějiny.

U Matouše nacházíme tento rodokmen na začátku jeho evangelia. Začíná Abrahamem a pokračuje přes Davida řadou judských králů až k Josefovi, „muži Marie, z níž se narodil Ježíš řečený Kristus“ (Mt 1,16). U Lukáše se s Ježíšovým rodokmenem setkáváme ve třetí kapitole po zprávě o Ježíšově křtu. Stojí tam, že mu bylo „asi třicet let. A jak se mělo za to, byl synem Josefa, jehož předky byli Heli, Mathat, Levi“ a tak dále. Následuje řada jmen, o jejichž nositelích nevíme nic bližšího, až k Davidovi; potom přes jeho předky až k Judovi, Jákobovi, Izákovi, Abrahamovi, kteří jsou prostřednictvím jmen velikých praotců, Noema, Lámecha a Henocha, spojeni s Adamem, „který byl od Boha“ (L 3,23-38).

Je otázka, jak tyto dva tak odlišné rodokmeny vznikly. Někteří soudí, že první je rodokmen podle Zákona, to jest rodokmen Josefa, který byl z právního hlediska Ježíšovým otcem. Druhý je rodokmen pokrevní, tedy rodokmen Mariin, avšak podle starozákonního práva nemohlo jméno ženy ve sledu pokolení figurovat, a proto je zastoupeno jménem Josefovým. K tomu pak ještě přistupuje hledisko levirátního manželství, podle něhož si neženatý muž měl vzít vdovu svého bratra, zemřel-li bratr bez dětí, a první dítě pak patřilo do rodu zemřelého, zatímco další děti už do rodu tělesného otce. Podle těchto rozdílných hledisek byly také odlišně sestavovány rodokmeny. Avšak to, že právě Lukáš uvedl rodokmen Mariin, by mohlo znamenat, že tento výklad je obzvláště pravděpodobný, jelikož právě Lukáš nám přiblížil především Matku našeho Pána. Těmito složitými otázkami se zde však nebudeme blíže zabývat.

Posloupnosti jmen v rodokmenech jsou pro nás podnětem k různým úvahám. Nehledě na důstojnost, kterou jim dodává Boží slovo,

jsou velmi pravděpodobné také samy o sobě. Staré národy měly kdysi velice spolehlivou paměť. Mimoto byly kmenové rodokmeny vznešených rodů uloženy v archivech chrámu; je přece známo, že Herodes dal tyto listiny zničit, protože to byl povýšenec a chtěl hrdatosti starobyklých rodin vzít možnost, aby se s ním srovnávaly.

Jak jsou tato jména výmluvná! V nich nejprve vystupují v dlouhých temných staletích postavy z pravěku: Adam, s nímž je spojena touha po ztracené blaženosti ráje; Šét, který se mu narodil, když Kain zabil Ábela; Henoch, o němž se traduje, že „chodil s Bohem“ a ten si ho vzal k sobě... Poté prastarý Metúšelach [Metuzalém] a Noe uprostřed vod strašlivé potopy... Tak jdou po sobě jednotlivá jména jako milníky na cestě staletími od ráje až k tomu, jehož Bůh povolal z jeho země a kmene, aby s ním uzavřel smlouvu: k Abrahamovi, „který uvěřil“ a byl „Božím přítelem“. Následuje jeho syn Izák, který se mu narodil zázrakem a jehož pak znovu obdržel z oltáře; Jákob, Abrahamův vnuk, který bojoval s Božím andělem – tyto postavy ztělesňují to, co je ve Starém zákoně nejmocnější: byly zakotveny v pozemské existenci, a přece kráčely před Bohem. Vyznačují se tou nejhutnější pozemskou skutečností, jsou spjaté se všemi záležitostmi lidského života, ale Bůh je jim tak blízký, je v jejich bytí a slovech, v jejich dobrém i špatném konání tak zřetelně patrný, že jsou skutečným zjevením... Jákobův syn Juda přivádí rodový sled přes Perese a Arama až ke králi Davidovi. Jím začínají veliké dějiny národa. Nejprve nekonečné boje, poté dlouhá léta slávy a míru za Šalomouna. A již v posledních letech jeho vlády se královský rod stává nevěrným. Pak se ubírá cestou vedoucí do stále hlubší temnoty; někdy se vzchopí, ale brzy znovu upadá: válkou, bídou, zločiny a ohavnostmi, až vše dospěje k zániku říše a k „babylonskému zajetí“.

Tam rod pozbývá svého lesku a poté žije v nouzi a temnotě. „Josef, muž Marie“, je řemeslník a je tak chudý, že jako očišťující oběť nemůže přinést beránka, nýbrž jen „dvě holoubata“ (L 2,24).

Z těchto jmen před námi vystupují celé dějiny Božího lidu. A nejen z těch, která jsou uvedena, ale i z těch vyškrtnutých; vypráví se totiž,

že jména Achaba a dvou, kteří následují po něm, byla z posloupnosti vymazána, protože prorok [Elijáš] nad nimi vyslovil kletbu.

Některá jména nás obzvláště vedou k zamyšlení. Jsou to jména žen, která jsou uvedena v okrajových poznámkách. Podle názorů některých exegetů jsou doplněna, aby byli Židé, kteří zaměřovali své útoky na Matku Páně, zahanbeni připomínkou neúcty jejich královského rodu.

Ponechme stranou Rút, babičku Davidovu. Pro pravověrné Židy znamenala poskvrnu na vládnoucím rodu, protože byla Moabitka a David po ní měl v žilách cizí, Zákonem zakázanou krev. Nám je však tato bytost velmi blízká z nevelké biblické knihy nadepsané jejím jménem... Zato o Judovi, čtvrtém synu Jákobově, se říká, že „zplodil Perese a Zeracha s Tamarou“. Tato Tamar byla jeho snacha. Nejprve byla manželkou jeho nejstaršího syna, ten však brzy zemřel; pak ji podle Zákona pojal za manželku jeho bratr Ónan, ale nerad a aniž by naplnil její manželské právo. To vyvolalo Boží hněv a Ónan zemřel. Juda se nyní zdráhal dát jí třetího syna z obavy, že ztratí i jeho. Tu se Tamar jednoho dne převlékla do šatu nevěstek a na osamělém rozcestí čekala na svého tchána, když šel stříhat ovce. Jejými dětmi byla dvojčata Peres a Zerach. Peres pak byl pokračovatelem rodu (Gn 38)... O Salmónovi se vypráví, že zplodil Bóaze s Rachabou. Rachab byla ona žena, která v Jerichu přijala Jozuovy vyzvědače; i ona byla pohanka jako Rút, „hostinská“ či „nevěstka“ – tato slova byla ve Starém zákoně užívána záměnně (Joz 2). A dále: „David měl syna Šalomouna z ženy Urijášovy.“ David byl mužem královské vznešenosti, od mládí na něm spočívala záře vyvolení. Byl uchvácen Božím duchem, byl to básník a prorok. Během dlouhých válek položil základy izraelské říše. Měl velikost a vášeň bojovníka; byl velkomyslný, a zase naopak tvrdý a neúprosný, když to pokládal za nutné. Skvrnou na jeho cti však bylo jméno Bat-šeba, což byla žena jednoho z jeho důstojníků – Chetejce Urijáše, chrabrého a věrného muže. Když byl Urijáš na bojišti, David zneuctil jeho manželství. Urijáš se vrátil, aby podal zprávu o stavu bojů o město Raba.

Tu král dostal strach a snažil se nedůstojnými, lstivými činy zakrýt to, co se stalo. To však nepomohlo, a tak Urijáše poslal zase zpátky se vzkazem adresovaným Jóabovi: „Postav Urijáše do nejtuzšího boje a pak od něho ustupte, ať je zabit a zemře.“ Tak se i stalo a David přijal Urijášovu ženu do svého domu. Nato mu prorok Nátan oznámil Boží hněv. Otřesený David se postil a kál; musel zažít smrt svého dítěte – potom však, jak je psáno, David vstal, pojedl a šel k Bat-šebě. Jejich synem byl Šalomoun (2s 11 a 12).

Byl jedním z nás, říká Pavel o našem Pánu, ve všem nám roven kromě hříchu (srov. Žd 4,15). Vstoupil do všeho, čemu říkáme lidství. Jména v rodokmenech nám vyjevují, co to znamená: vstoupil do lidských dějin s jejich osudem a s jejich vinou. V ničem nezůstával mimo ně.

V letech nazaretského ticha Ježíš patrně někdy o těchto jménech uvažoval. Jak hluboce bezpochyby pocítoval, co to znamená: lidské dějiny! Nade vším, co je v nich velké, silné, zmatené, ubohé, temné a špatné, byl on sám se svou existencí. Toto vše na něj naléhalo, aby to přijal do svého srdce, předkládal Bohu a nesl za to zodpovědnost.

2.

MATKA

—

Chceme-li rozpoznat určitý strom, prozkoumáme půdu, v níž má kořeny a odkud stoupá míza do jeho kmene, větví, květů a plodů. Proto je dobré obrátit se k půdě a základu, z něhož vyrůstá postava našeho Pána: k jeho matce Marii.

Praví se o ní, že pocházela z královské krve. Každý člověk je jedinečný, neopakovatelný a svébytný. Do jeho jedinečné podstaty, v níž stojí sám před sebou a před Bohem, nezasahují souvislosti jeho původu. Zde není žádné „jestliže“ a „protože“, „není už rozdíl